

Становище
на доц. Димитър Камбуров

за доцентурата

Wonderful Divergencies: Tellability in Dickens's
David Copperfield, Bleak House and Great Expectations

на гл. ас. Зелма Каталан

Работата на Зелма Каталан притежава качествата, които превръщат едно научно изследване в интересно четиво: то те води през себе си уверено и властно, докато в същото време поддържа една диалогична или по-скоро разговорлива отвореност и откритост, чиято предполагаема уязвимост обаче щастливо се оказва фигуративно-наративна стратегия, т.е. разкрива се като въображаема и мнима. Така читателят на работата се чувства перманентно мотивиран да разговаря, да се пита и да предвкусва критични точки на спор и несъгласие, но очакванията му се оказват излъгани, а отношението му все повече да се вижда доминирано от съгласие и единомислие, от просветлена и удивена възхита. Текстът на работата се отличава с така точно уловени баланси между информираност и инвентивност, между интелектуален респект и просветителска грижа за читателя, между свежест и зрялост на мисълта и интерпретацията, накрая между казано и подразбиращо се, че усещането за въввлеченост и съпричастност не изоставя читателя през цялото време – нещо, което не ми е случвало чак толкова често по време на прочит на литературоведски дисертации. Чувството за овладяност и мярка е толкова налагащо се, колкото подкупващо действа паралелното усещане за въздух и обем, което оставя дискурсивната плетка на работата, внушаваща онова хайдегерианско въздържание нещата да се хващат натясно. Обръщам още в самото начало внимание върху тези привидно формални страни на обсъжданата работа по поне две причини: това е начин да дисциплинирам жанрово собственото си изказване, като го удържа в рамките на т. нар. становище, което си представям като днешна, малко предвзета версия на някогашното изказване пред специализираните научни съвети. Другата причина е свързана с искрената ми възхита пред способността за бистър изказ и прецизна артикулираност на този изследователски текст – твърдя, че не се случва чак дотам често човек да чете литературоведски съчинения, в които мярата между терминология и мисъл,

между субектност и предикатност, между позоваване и наблюдение, между фундираност и конструираност, в последна сметка между теоретичност и аналитичност да постига такава критическа образцовост. С всичките си качества текстът на работата оставя онова рядко чувство за лекота и тяга, което във финала бива затвърдено от убедеността в композиционната функционалност и логическата непоклатимост на изложението. В последна сметка над текста остава да витае една ведрост хитроумност, която възпира потенциалната изкушеност от прекомерно скрупулъзно разчепкване на удържимостта на цялостния аргумент, на връхлитащите понякога читателя питання относно степента на сплавеност между теоретичната рамка и перспектива и аналитичната работа и резултат. Впрочем самият избор на теоретичната рамка и перспектива в лицето на понятието *tellability* достатъчно скоро разкрива пред вече спечеления читател донякъде перфидния си статут: предложено като теоретична заявка, понятието има за цел колкото да удържа фокуса и да направлява процеса на аналитична работа с текста, толкова и да умее тактично да се отстранява и да не се пречка на коментарно-критическата работа, без обаче да позволява на последната да се отлее в старомодно литературно историзиране. Тъй че обемът на понятието *tellability* се оказва достатъчно ясен и строг, но и достатъчно гъвкав и пластичен, за да върши работа, без да пречи на свободата и финеса на аналитичния процес. Макар да е елегантно обосновано и защитено, да е накарано да възникне и да добие устойчиви очертания в резултат на стоварянето на значителен набор актуални или все още жизнени нарративни теории, теоретичното понятие идва да предложи и очертае едно поле на възможности за прочита, разбирането и осмислянето на Дикенс, които тръгват от рецептивната перспектива да се търси отговор на въпроса защо все още го четем, какво ни кара да го правим, след като толкова от неговите съвременници са се сдобили със строго класично-академичната патина на суката, все едно дали ще я определяме в категориите на елитарната висота или на съсредоточената в чужди ни вече светове дълбочина. Връзката между *tellability* и автобиографичния нарративен модус също бива аргументирано защитена, като последният се вижда като определящ за модерното конципиране на *self*, на *аз*-а като винаги различно от *identity*, от идентичността. За мен останаха някои съмнения дали автобиографичният и първоличният нарратив са дотам единородни и съпадащи. В теоретичната си неизкушеност от тези специфични

въпроси винаги съм си представял, че първоличният наратив ползва автобиографичното като фигуративна (отнасяща се до често мнимото самосъвпадане на наративния глас) и наративна (отнасяща се до също тъй проблематичното единство на героя с разказа за него) условност, заета и цитирана от автобиографичните «нефикционални» наративи, но все пак преобразена за целите на едно литературно конципиране на героя и разказа за него. В случая с Дикенс винаги съм имал и друг проблем с адекватността на налагането на автобиографичната мяра върху първоличните му наративи и той е идвал от натрапчивия дефицит на двойна фокусираност на разказа върху момента на разказването и момента на разказването, момента, от който се разказва. Тази малко лесна и демодирана «миметичност» на първоличния разказ при Дикенс, който толкова безпроблемно се вживява и разтваря в повече или по-малко отдалечения момент, за който разказва, винаги ми се е явявала като основание за недостатъчно доверие спрямо оня мелодраматичен оптимизъм, който в последна сметка са оставяли у мен въпросите Дикенсови наративи. Ала работата на Зелма Каталан убедително коригира и преобрази собствената ми наивна и неизкушена перспектива. Ако си позволя с едно «становищно» изречение да формулирам далечния хоризонт на прицеленост на нейната работа, бих казал, че той е в това с посредничеството на автобиографичния сладкодумен и хващащ разказ да се надмогне един двувекоевен предразсъдък относно идеологическото *Deus ex Machina* неправдоподобие на Дикенсовия утвърдително-градивен оптимизъм. От изследването на Зелма Каталан останах с убеждението, че напразно съм надценявал ролята на финалите, които, без да са сводими до жанрови конвенции, не са способни да омаловажат мъчителното напрежение между действителност и привидност в сложния първолично-биографичен перспективизъм, удържан в порядъка на *Bildungs* романа. С други думи, изследването на Зелма Каталан ми даде да разбера колко по-сложно и модерно е мъчителното конципиране на аз-а, видяно в напрежение с идентичностните му проявления и посочвания. Специфичната свързаност/посветеност на Дикенсовите герои в тази светлина се вижда по-скоро като инструмент на изпитанието и подкопаването на тяхната идеологическа или етическа предначертаност. Въобще четенето на Зелма Каталан внимателно ни изправя пред проблематичността на едно наивно четене, което сега, от перспективата на нейните фини вглеждания, се оказва твърде

илюзорно и контролирано от лични *wishful thinking* полагания и предоверявания. Без да изпада в деконструктивна триумфалност, прочитът на Зелма Каталан ни кара да внимаваме повече за способността на Дикенсовите романи «да дискредитират ликуващата убеденост, че чрез силата на фантазията човек може да открие нова онтология с неизлично свещено пространство».

От казаното дотук би следвало да е станало ясно колко харесвам и колко ценя тази работа, за колко просветляваща и вдъхновяваща я намирам, в последна сметка колко щастлив съм, че неин автор е колегата Зелма Каталан, чиито съдържаност и такт винаги са ме респектирели със своя неподправен аристократизъм. С пълна убеденост споделям становището, че работата притежава всички необходими достойнства, за да се присъди на нейната авторка академичната длъжност "доцент" по професионално направление 2.1 "Филология" (Стилистика на англоезичната литература), обявен в ДВ бр. 33 от 26 април 2011.

30.09.2011

доц. Димитър Камбуров